

τόν τύπο, κ' ἐπισημώτερο, τῆ Βουλῆ. Γιατί θαρροῦμε πὼς πολλές φορές καὶ κατ' ἐμὴν εἰπώθησαν ἐξωφρενικὲς παπαρδέλες, πού ἐκθέσανε τὴν Ἑλλάδα στοὺς ξένους, καὶ γίνηκαν ὄπλα γιὰ τοὺς ὀφθαλμοὺς μας.

Ὁ κ. Πρωτοπαπαδάκης, πού μιλεῖ καμιά φορά καὶ γιὰ πράγματα πού δὲν ξέρει (θυμῆσου λόγια του γιὰ τὸν Ψυχάρη), πρέπει νομίζουμε νὰ λέει ξάστερα καὶ καθαρά καὶ κατὰ πού ξέρει καὶ ξέρουμε....

ΝΙΩΣΜΑ

Πατριάρχης παρθένους

— ἔσπειρε τὸ γένος.

— Τί εἶναι ;

— Ὁ Γενναῖδος.

ΑΕΚΑΣ ΑΡΒΑΝΙΤΗΣ

ΣΤΑ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΑ (*)

(Σημειώσεις ταξιδιώτη)

Θερμιά, Ἰανουάριος 1906.

Δυὸ ὥρες κάμυμε γιὰ νὰ φτάσουμε στὰ λουτρά τῆς Κύθνου. Ὁ πλοίαρχος ἔργησε νὰ φύγῃ ἀπ' τὴ Τζιά, γιατί ἤθελε νὰ μπῆ στὸ λιμάνι μέρα. Τὸ πιάνει τόσο πολὺ ὁ βοριάς, πού τὸ βαπόρι κιντυνεύει νὰ πῆσῃ ὄξω, καὶ μὲ δυσκολία ξεμπαρκάρουν τοὺς ἐπιβάτες. Γιὰ τοῦτο τις περισσότερες φορές πιάνει στὸ Μίριχα, λιμάνι πού βρίσκεται στὰ δυσμικὰ μέρη τοῦ νησιῦ καὶ ἀπαγγιάζει ἀπ' τὸ βοριά, ἀλλ' εἶναι μακρὰ καὶ μιάμιση ὥρα ἀπ' τὰ λουτρά.

Οἱ δυσκολίες αὐτὲς τοῦ ταξιδίου ἐκάμανε νὰ χάσουν πολὺ τὰ λουτρά τῆς Κύθνου, καὶ εἶναι τὰ ἀρχαιότερα καὶ τὰ καλύτερα ἀπ' ὅλα τὰ ζεστά ἑλληνικὰ νερά. Γιατὶ τὰ γνώριζαν ἀπ' τὴ Βυζαντινὴ ἀκόμα ἐποχὴ καὶ ἀπὸ τότε τὸ νησί ἐπῆρε τὸ ὄνομα **Θερμιά**, πού τὸ κρατεῖ ἀκόμα ὡς τὰ σήμερα. Κι ἀπ' τὰ χρόνια ἐκεῖνα σὴνίζονταν μερικὰ ρεῖπια, ἀλλ' ὕστερα στὰ 1782 χτίστηκε καὶ μιὰ δεξαμενὴ θολογύριστη, γιὰ νὰ λούζεται μὲτα ὁ κόσμος, πού εἶχε μιὰ πλάκα μὲ τὴν ἐπιγραφή «οἰκοδομηθὲν ἐξ ὀδῶν καὶ δαπάνης τοῦ ἐνδοξοτάτου, πανευγενεστάτου καὶ περιβλεπτοῦ ἄρχοντος δραγομάνου τοῦ μεγάλου ὀφθαλμοκυρίου κυρίου Νικολάου Μαυρογένους ΑΨΙΒ Ἰουλίου ΚΗ'». Τὴν πλάκα αὐτὴ τὴ βάλανε στὸ μεγάλο κατὰστημα πού ἔχτισε ἡ Κυβερνησιὸν στὰ 1838

(*) Κοίταξε 259 φύλλο.

πέταξε μιὰ φωνή. Κι ἀλήθεια, νὰ πορῆσῃ. Στὸ ἴδιο ἴδιο μέρος, στὸ ξώχειλο καὶ λιγὰκι πῖο βαθιά, ἐκεῖ πού πρὸ ἓνα μῆνα, ὅταν ἐμελλε νὰ φύγῃ γιὰ τὸ Πικρίσι, νὰ τὴν ἀφήσῃ μόνη καὶ πού τοῦ τὴν ξετῶσαν οἱ τρεῖς γιατροὶ στὴ σάλα τῆς χειρουργικῆς, ἐκεῖ πού βασιανισμένοι, τρομασμένοι, μὴ ξέροντας πὰ τί θάποινῃ, κοίταξε κ' ἐβλεπε ὅλα τὰ σημάδια τῆς δεινῆς ἀρρώστιας, τὰ καμημένα τὰ κρέατα χλωμόθολα, μαρμαμένα, μισοφαγωμένα, μενεζελιά, στὸ ἴδιο ἴδιο μέρος ἐβλεπε τώρα τὰ ζωντανὰ χρώματα τοῦ τριανταφυλλιοῦ. Μῆτε ἀσπράδια μῆτε κίτρινα κεχρῖα μῆτε τίποτε. Ὅμοιο καὶ γλιστρὸ καὶ ῥόδινο τὸ μέρος. Ἡλιος ἀνατέλλει μπροστὰ στὸν Ἀντρέα καὶ ἡ χαρὰ τοῦ γέμισε τὰ στήθια. Εἶδε ἀκόμη πῖο ξάστερα τὰ ποτελεῖσματα τῆς δεινῆς φορᾶς, πρᾶσκαβή, πέντε τοῦ Γενναίου, πού πῆγε τὴν Κατινούλα στὸ βραδιογράφου, ἐπειδὴ τὴν πρῶτη φορὰ, κοντὰ στὸ μέρος ἐκεῖνο τὸ γατρεμένο εἶτανε κ' ἄλλο ἓνα ὅπου θαυροῦσε κ' ἐψιλά ψιλά σὰν ζαπλωμένα νερολιχασμένα γαλακτίνικα συννεφάκια. Τὴν πρᾶσκαβή, δὲν εἶχε πῖο οὔτε ἔχνος, καθάριος πάλι ὁ οὐρανὸς καὶ στὰ ξαναβλαστημένα τὰ ῥόδια γελοῦσε πάλι ἡ ἀβγοῦλα. Πῶς τὸ λοιπὸν νὰ μὴ πιστέψῃς ; Ἀπαράλλαχτα, νὰ, ὡς τὸ ξηγοῦσε ὁ Σεβιλιάς τῆς

ἀφοῦ οἱ γιατροὶ καὶ χημικοὶ πού κτεθήκανε μὲ τὸν Ὄθωνα καταλάβαινε τὴ μεγάλη τῶν λουτρῶν ἀξία.

Τὰ λουτρά αὐτὰ ἀνήκουνε στὸ Δημόσιο καὶ ἔχουν τὰ ἴδια συστατικά καὶ τὴν ἴδια θερμότητα μὲ τὰ νερά τῆς Αἰδηψοῦ. Ἄν κρίνουμε μάλιστα ἀπ' τὸ βαθύτερο κιτρινωπὸ χρωματισμὸ πού μένει στὸ αὐλάκι πού τρέχουν, μποροῦμε νὰ πούμε πὼς ἔχουν περισσότερο ἀπὸ κείνα σίδηρο. Καὶ τὸ νησί ἔχει πολλὰ μεταλλεῖα ἀπὸ σίδηρο, καὶ τὰ νερά πού κατεβαίνουνε στὰ ἐντόστια τῆς γῆς καὶ ἀπὸ κει ἀναβαίνουνε ζεστά, συνεπαίρνουν τὸ σίδηρο πού ἀπανταίνουε στὸ δρόμο τους.

Ὅταν τὰ λουτρά τῆς Αἰδηψοῦ, τῶν Μεθάνων καὶ τοῦ Λουτρακιοῦ δὲν ἦσαν περιποιημένα, οὔτε καὶ ἀσφάλεια εἶχαν ἀπ' τὴ ληστεία, ὅλος ὁ κόσμος ἀπ' τὴν Ἑλλάδα, ἀπ' τὴν Αἴγυπτο καὶ τὴν Ἀνατολὴ ἔτρεχ' ἐδῶ. Ἐδῶ ὅμως καὶ εἴκοσι χρόνια ἔπυσε ἡ δόξα τους καὶ τὴν πῆραν ἐκεῖνα.

*

Ἄμαξωτὸς δρόμος φέρνει ἀπ' τὰ Θερμιά στὴν πρωτεύουσα τοῦ δήμου **Μεσσαριά** ἢ **Χώρα** ἢ **Κύθνο**. Καὶ ἀπὸ κει μονοπάτι, πού ἀνεβοκατεβαίνουνε στοὺς βράχους, φέρνουνε στὸ ἄλλο τῆς νήσου χωριὸ τὰ **Σύλλακα** ἢ **Δρυοπίδα**.

Τὰ δυὸ αὐτὰ χωριά βρίσκονται ὡς 100 μέτρα ψηλότερ' ἀπ' τὴ θάλασσα καὶ γυμνὰ καὶ ἀπροφύλαχτα, πού εἶναι, τὰ δένδρα καὶ οἱ τέσσερις ἀνέμοι. Τὸ κλίμα τοῦ νησιῦ εἶναι τὸ καλοκαίρι δροσερό, ἀλλὰ τὸ χειμῶνα ὁ ἄγιος καὶ παγωμένος βοριάς πού στέλνει ὁ ἀντικρινὸς Καβο-Ντόρος, ὅπως καὶ στὴ Τζιά, τὸ κάνει πολὺ κρύο καὶ καταστρέφει ὅλα τὰ χαμόκλαδα καὶ τὰ δένδρα, καὶ μονάχα σὲ μερικὰ χαμηλὰ μέρη, γύρω ἀπ' τὴ Δρυοπίδα, πρᾶσινίζουε δένδρα.

Ἀπὸ νερά δὲν ἔχει καὶ τὸ νηὶ αὐτὸ ἔλλειψη. Στὰ χαμηλὰ μάλιστα μέρη ἔχει ἄσβεστα πηγὰδια καὶ ρυάκια πού χρονικῆς τρέχουνε. Ἀλλὰ στὶς ψηλὰς κορφὰς φαίνουε **κολλύμπος**, δηλ. λάκκους πού φυλάνε τὰ νερά τῆς βροχῆς. Τοὺς κολλύμπους αὐτοὺς στὴν Ἡπειρὸ ἀκούσα νὰ τοὺς λένε **βροχιούς**.

Τὸ νησί εἶναι ξερὸ καὶ τίποτε δὲν ἔχει τὸ ὄμορφο εἶναι γυμνὸ ἀπὸ δένδρα καὶ δάση, ἂν καὶ διηγούνηται οἱ γέροι πὼς στὰ παλιὰ χρόνια ὅλη τῶν σπιτιῶν ἡ ξυλικὴ ἔβγαίνε ἀπὸ δῶ καὶ ὁ Τουρνεφόρ

Κατινούλας πέφτανε μιὰ μιὰ οἱ ἄσπρες οἱ πληγοῦλες καθὼς ξεπλένεταν κ' ὁ βράχος ἀπὸ τὸ νερὸ πού τὸνε λούζει. Κι ὁ τι παρατηροῦσε ὁ Ἀντρέας, στὰ ὄξω, τοῦ εἶπε ὁ κ. Χουίταρης, ἔπρεπε νὰ φανταστῆ πὼς ἔτσι θὰ τὸ παρατηροῦσε κ' ἀπὸ μέσα, πὼς καὶ ἀπὸ μέσα ῥόδιζε ἡ φύσκα, ῥόδιζε καὶ τῆς φύσκα ἡ ἀβγή. Ἐπίασε τις δαιμόλιες ὁ Ἀντρέας μὲ τὸ βραδιογράφου. Νάκουση καὶ νάκουση. Ποιὸς χορταίνει ἀπὸ θάματα; Τοῦ τὰ ξεδιάλιε μεθοδικὰ ὁ κ. Χουίταρης τὰ καθέκαστα. Ὁ Ἀντρέας κατάλαβε τότες καλύτερα καὶ τὸν ἄθροιστο, πού στὴν ἀρχὴ δὲν τοῦ ἔρεσε μάλιστα τὸν ψυχολόγησε ἀπὸ ἓνα λόγο πού τοῦ εἶπε ὁ κ. Χουίταρης, μὲ τὰ ψηλὸ του τὴν ἀστήματα τὸ ἀλύγιστο, μὲ τὸ ζουρισμένο ἀμούστακο σοβρὸ πρόσωπό του καὶ μὲ τὴν κουμπωμένη του βεντιγκότα, πού τοῦ ἐπικνε ὄμορφα τὴ μέση, εἶδε χνε καὶ στοὺς τρόπους καὶ στὰ κινήματα καὶ στὰ λόγια του πάντα ψυχρὸ καὶ μελετημένο. Μὲ στὰ σπλάγχνα κάθε Μπρετόννου, κρυφὰ, ζῆ κ' ἓνας μεσημεριώτης, ἀπὸ τοὺς ἀνοιχτόκαρδους ἐκείνους καὶ τοὺς φλογόκαρδους τῆς μεσημεριανῆς τῆς Γαλλίας. Τὸν ἀνκάλυψε ἄξαφνα ὁ Ἀντρέας καὶ στὴν κουμπωμένη τῆ βεντιγκότα τοῦ κ. Χουίταρη, γιατί ἐνῶ τοῦ ἔλεγε ὁ γιατρός μὲ τὸ κρῦο του τὸ ὕφος, τὸ ἐ-

τιὸς ἀναφέρνει πὼς εἶχε δάσα (1) ἀπὸ κουμπωμένη, πού τὸ σκληρὸ τοὺς ξύλο χρησίμευε γιὰ χεῖρι τῶν σπαθιῶν τῶν Τούρκων. Εἶναι γεμᾶτο βουνὰ καὶ πέτρες, ἀλλὰ τὰ βουνὰ του εἶναι χαμηλὰ — τὸ ψηλότερο, τὸ Πετροβούνη, φτάνει ὡς 290 μέτρα — πού μπορεῖ μὲ εὐκολία νὰ τὰ ἀνέβῃ κανεὶς καὶ, σ' ὅποιον κάμει τὸ γῦρο τοῦ νησιῦ, φαίνονται πὼς εἶναι ἴσα μὲ τὴ θάλασσα.

Εἶναι φτωχὸ, καὶ τὰ προϊόντα του δὲ φτάνουε οὔτε γιὰ τὸν τόπο. Μονάχα κτηνοτροφία ἔχει καλὴ καὶ βγάζει ἓνα εἶδος τυρὶ νόστιμο, πού διατηρεῖται μὲ τὴ δροσιὰ του καὶ χωρὶς νὰ χαλασῇ, ὅλο τὸ χρόνον. Ἀλλὰ καὶ στὴν ἀρχαιότητα ἐὸ Κύθιος τυρὸς εἶχε μεγάλη φήμη.

Ἐχει ὅμως καὶ σήμερα νὰ δείξῃ ἡ Δρυοπίδα τοὺς κάπρους τῆς, ἓνα ἰδιαιτέρο εἶδος ἐκφυλισμένων ἀγριοχοίρων, πού δὲν τὸ εἶδα σὲ κανένα ἄλλο μέρος τῆς Ἑλλάδας. Τοὺς ἀφήνουε καὶ μεγαλώνουε γιὰ τὸ δέρμα τους, πού χρησιμεύει γιὰ τσαρούχια τῶν χωρικῶν, πού ἀποχταίνε καὶ πέντε πόντων παχος, ἐνῶ σὲ λίπος καὶ κρέας μένουε ἀχαμνοί. Καὶ τὸ δέρμα τοῦ καθενὸς κάπρου, πουλιέται 70 δραχμῆς, ἐνῶ ἀπὸ τὸ κρέας του δὲν παίρνουν οὔτε τίς μισές.

Καὶ ἀφήνοντας τοὺς κάπρους νὰ μεγαλώσουνε, σφάζουε ὅλο καὶ θηλυκὰ γουρούνια, κ' αὐτὰ ὅταν εἶναι ἀκόμα μικρὰ. Γιὰ τοῦτο βρίσκονται πολλὰ σερνικά καὶ λίγα θηλυκὰ, — σκρόφες — καὶ ὑπάρχει μεγάλη ἔλλειψη ἀπὸ νύφες. Ἀνχλογεῖ μιὰ πρὸς δέκα, πού ποιὸς κάπρος θὰ τὴν πρωτοπάρῃ! Εἶναι λοιπὸν ὑποχρεωμένος νὰ τὴν καταχτήσῃ καὶ στὴν ἐποχὴ πού μαρκαλιῶνται, πιάνουετα μετὰξὺ τους οἱ κάπροι, γιὰ τὸ χατῆρι μὲς σκρόφας, χτυπιῶνται μὲ τὰ κεφάλια, τρυπιῶνται μὲ τις χαβιές τους, καταματώνουετα καὶ γιὰ δυὸ τρεῖς ὥρες ἀγωνίζουετα πὼς ὁ ἓνας νὰ νικήσῃ τὸν ἄλλο. Κι ὁ πῖο ἀδύνατος φεύγει ντροπιασμένος ἀπ' τὸν ἀγῶνα κ' ἀρίνει τὴ σκρόφα στὸ νικητῆ πού μὲ περηφάνεια φεύγει αὐτὸς κ' ἡ σκρόφα τὸν ἀκολουθεῖ καὶ πηγαίνουε στὸ σταῦλο τους εἶνα φιλοῦντας καὶ εὐνῆς ἐξ ἔρον ὠνται. Καὶ στὸ σταῦλο περνοῦν τρίμερο μαζί, γιατί μῶλεγε ὁ ἀγωγιότης πὼς χρειάζουετα τρεῖς μέρες νὰ περάσῃ ὁ θυμὸς τῆς σκρόφας. Ὁ βασιλιάς τῶν θεῶν τοῦ Ὀλύμπου χρειάστηκε μονάχα τρεῖς νύχτες

1) Ὁ ἄγιος Νησιώτης στὰ «χωριὰτικὰ γράμματα» γράφει πὼς ἀκούσε τὸν τύπο «ὁ δάσος». Κ' ἐγὼ φέτος στὰ Τζουμέρκα πολλές φορές τὸν ἀκούσα, ἀλλὰ λέγαμε κάποτε καὶ «τὸ δάσο».

πιφυλαχτικό, πὼς στὸ βραδιογράφου ἡ δυσκολία εἶναι νὰ μπορέσῃ κανεὶς καὶ στέπόμεσα, στὰ σκοτεινὰ καὶ στέπόμεθα, νὰ γυρῆ μὲ τὸ φῶς, δηλ. τὸ πο γιὰ τόπο, τὴν παθιασμένη τὴν τοπωσία, τοῦ ἀποκρίθηκε ὁ Ἀντρέας πὼς ἐλπίζει νὰ βρῆ ὁ κ. Χουίταρης τὸ μέσο, νὰ τὸ καταπῆρῃ καὶ τοῦτο ἡ τέχνη τοῦ γιατροῦ.

— Ὅτι βρεθῆ θὰ βρεθῆ ὁ τρόπος γιὰ σίγουρο, τοῦ κάνει ὁ Χουίταρης μ' ἓνα γέλοιο ἔσφηνικό, ξέθαβρο, πού δὲν τὸ γνώριζε ὁ Ἀντρέας σὲ τέτοιο ἄθροιστο, σὰ νὰ μὴ θῆλῃσε ὡς τὰ τότες ὁ βραδιογράφος νὰ τοῦ ξεσκεπασῇ ἓνα ἓνα τὰ μυστικά τῆς βραδιογραφίας καὶ σὰ νὰ τοῦ τὰ μολογοῦσε τώρα γιὰ μιὰς, τόση βεβαιότητος φανέρονε τὸ χτυπητὸ του τὸ γέλοιο. Μ' ἄλλα λόγια, ἐλπίζει ὁ κ. Χουίταρης ὅσο ἐλπίζει κ' ὁ Ἀντρέας, πού δειλὰ δειλὰ, μ' ἓνα ῥώτημα, στὴν κουβέντα, τοῦ ψιθύριζε τὴ φλογερὴ του ἐλπίδα.

Ὁ κ. Σεβιλιάς σὲ ὅλα σύμφωνα μὲ τὸν κ. Χουίταρη. Τοῦ δῆλωσε μάλιστα θετικὰ πὼς τὰ πλοχῶμα ἐκεῖνο τῆς συμπύκνωσης πού τὸ παρατήρησε τὴ δευτέρα, τέσσερις τοῦ Χριστοῦ, ὅταν τοῦ τὴν ἔφερε στὸ Μπ... καὶ πού τὸν τρώμαξε τὸν ἴδιο, στυμμάτησε βίτικα, κόπηκε, πάει. Νομίζε ὁ Ἀντρέας πὼς ἀκού-